

Historien gentager sig i Botofte Skovmose

Begejstring var ikke ligefrem den dominerende stemning, da en snes lodsejere med jord i Botofte Skovmose mødtes 21. april 1942 med to medlemmer af Statens Landvindingsudvalg til en »kort orienterende forhandling med de interesserede lodsejere i anledning af et fremkommet ønske om sænkning af vandstanden i Skovmose og eventuelt Tævelsø Mose samt uddybning og rørlægning af et vandløb, som går gennem Skovmose og strækker sig syd om Buskov og op mod Botofte.«

En stor del af lodsejerne var »nærmest ligeglade«, da der senere på året skulle stemmes om et projekt. Kun ejerne af lidt mindre end halvdelen af arealet stod bag ønsket om afvandingen, men alligevel blev den gennemført.

Mødet fandt sted nord for Botofte Skovmose ved pumpeanlægget i Tævelsø Mose. Af mødereferatet fremgår det, at »i Skovmose ligger udstrakte vandlidende arealer, nogle under plov, som utvivlsomt bør afvandes rationelt. Også længere oppe af vandløbet helt op til dets øverste ende fandtes arealer, som ligger så lavt i forhold til vandløbet, at de kun kan drænes til en halv meter under terræn, og som muligt vil kunne gives en god afvandning ved uddybning af vandløbet.«

Der forelå ikke noget projektforslag, men det blev gjort klart, at enten kunne der blive tale om at udvide den eksisterende pumpestation ved Tævelsø Mose, så den kunne trække vandet nord ud af Skovmosen, eller også kunne man opføre en ny pumpestation længere mod syd ved Botofte Diget. Her havde vandløbet tidligere haft udløb.

Imidlertid erklærede godsbestyrelsen fra Korsebølle under Tranekær, at det ville virke ødelæggende på engene, hvis vandstanden blev sænket i Tævelsø Mose. Flere af de øvrige lodsejere ønskede heller ikke yderligere afvandning, men alle kom de til at bøje sig – og til at betale.

Budgettet skrider

Modstanden på mødet fik ikke jagerne til at ændre holdning. De gik direkte hjem og skrev en ansøgning om statsstøtte til at afvande mosen.

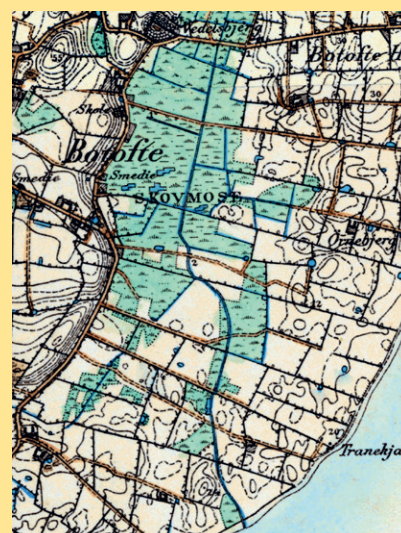
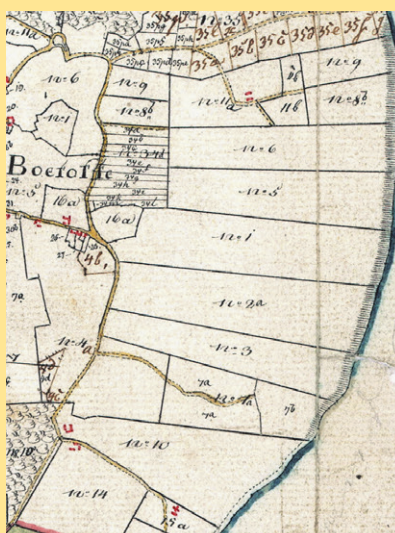
I en skrivelse af 11. november 1942 godkendte Statens Landvindingsudvalg denne ansøgning, som de interesserede lodsejere havde indsendt tidligere på efteråret, og 5. januar 1943 gav Landbrugsministeriet grønt lys for projektet. Ejerne af 47 procent af det berørte areal havde underskrevet ansøgningen, men formanden

for lodsejerudvalget, gårdejer Peter G. Jacobsen, Botofte, oplyste efterfølgende at yderligere to tilhængere havde meldt sig, så »noget over 50 pct.« af projektarealet var ejet af tilhængere.

Blandt nej-sigerne befandt sig gårdejer Anton Hansen, Ørnebjerggård, og han skulle snart volde vanskeligheder.

Selve projektforslaget omfattede 100 hektar, som fremover skulle afvandes mod syd, hvor der ville blive opført en ny pumpestation ude ved havdiget. Overslagssummen var beregnet til 110.000 kr. (2,4 mio. kr. i

Botofte Skovmose

Nyskabt sø og vådområde på tilsammen 79 hektar fra 2009.

Anlagt som Vandmiljøplan II-projekt i afgravede mose, halvanden kilometer øst for Tranekær på Langeland. Mosen blev kultiveret i 1940'erne med statsstøtte.

Projektpris: 13 mio. kr. (13,7 mio. kr. i 2011-værdi), der er betalt af det offentlige. Søen er dog stadig i privat eje, og der drives jagt på søens fugleliv.

Kortene er fra ca. 1820, 1888 og 1995.

(NB! På sidstnævnte kort er det nye søområde markeret med rødt).

Langeland Kommune.

Koordinater: 6096041, 620314.

Fra tidernes morgen har der ligget en mose ved Botofte, hvor egnens bønder kunne forsyne sig med brændsel. Allerede tidligt i 1800-tallet har mosen været opdelt i et stort antal parceller for at sikre tørv til alle. Under de to verdenskrige blev udnyttelsen sat i system, og mosen blev nærmest gennemgraved. Foto: Nordlangelands Lokalhistoriske Arkiv

2012-værdi), og Landbrugsministeriet erklærede sig parat til at betale to tredjedele af denne udgift som direkte støtte. Resten kunne lånes på favorable vilkår.

Det eneste usædvanlige ved projektet var vel, at det ikke var Hedeselskabet, der skulle stå for det faglige. Som teknisk sagkyndig fungerede konsulent H.P. Hansen fra Skaarup, og arbejdet udførtes af ingeniørfirmaet Breum og Lehrmann fra Hellerup.

I løbet af foråret 1943 gik arbejdet i gang, og inden årets udgang var der bl.a. bygget pumpestation og instal-

Det var hverken Hedeselskabet eller dets sædvanlige leverandører, der stod for afvandingsprojektet i Botofte Skovmose, og det gav anledning til ekstra omkostninger og megen kritik. De første pumper fra Hollesens fabrikker var der intet godt at sige om, da de brændte sammen, før projektet overhovedet var kommet i gang.

leret nye, automatiske eldrevne pumper. Imidlertid blev det hele væsentligt dyrere end antaget, bl.a. fordi elmotorerne brændte sammen, så i april 1944 måtte Statens Landvindingsudvalg acceptere en budgetforhøjelse på 31 procent eller 35.000 kr. til i alt 145.000 kr. (2,9 mio. kr. i 2011-værdi).

Landvindingsudvalgets sekretær gjorde dog opmærksom på, at en mere nøjagtig opgørelse af det interesserede areal havde vist, at dette var så meget større end oprindeligt antaget, at prisen pr. hektar (447 kr.) ikke ville afvige meget fra det beløb, som lodsejerne oprindeligt havde fået stillet i udsigt at slippe med (433 kr.). I stedet for 100 hektar ville der nemlig blive tale om 112 hektar, altså 12 procent mere end antaget, der skulle betale til projektet.

Men så begyndte balladen.

Flertallets protest

I november 1944, da arbejdet nærmede sig sin afslutning, rettede gård ejer Anton Hansen, Ørnebjerggård, pludselig to alvorlige anklager mod projektledelsen: Lodsejerne havde aldrig fået af vide, hvilke arealer der ville blive opfattet af projektet med pligt til at betale, og de økonomiske vilkår for

projektet var heller ikke blevet oplyst.

Gårdejeren hævdede videre, at projektet aldrig havde været ønsket af et flertal af lodsejere, og at det ikke ville medføre nogen forbedring af dyrkningsforholdene. Han forlangte at få at vide, om arbejdet var udført i henhold til landvindingsloven, og om det var lovligt at gennemføre et sådan projekt mod »flertallets protest«.

I et to sider langt brev 24. januar 1945 fik gårdejeren svar fra Statens Landvindingsudvalg.

Der var ikke noget at komme efter: Alle lodsejere havde været inviteret til de orienterende møder, og de, der ville blive direkte berørt af jordarbejdet, var også blevet skriftligt orienteret, da projektet gik i gang.

Endvidere havde man været fuldt ud på det rene med, at der ikke havde været flertal, da sagen blev indstillet til gennemførelse, men flertallet var så kommet senere. I øvrigt gav landvindingsloven hjemmel til at gennemføre projekter, selvom der ikke var flertal for dem.

Endelig var Statens Landvindingsudvalg helt overbevist om, at arbejdet var tiltrængt og økonomisk forsvarligt på de givne vilkår. Ganske vist så det ud til, at de samlede udgifter ville løbe op i 150.000 kr., men da det havde vist sig, at det berørte, dvs. bidragspligtige areal ikke var 100, men 112 hektar, ville det blot betyde, at lodsejerandelen pr. hektar blev forøget fra 433 kr. til 447 kr.

Anton Hansens modstand havde utvivlsomt hentet næring fra den lokale strid om istandsættelsen af Bammeskovdiget, umiddelbart syd for mosen, ikke mindst da det var den samme landinspektør fra Rudkøbing, der stod for begge projekter. Bammeskovdiget skulle ifølge forslaget forlænges helt op til kysten ud for Botofte Skovmose.

Siden 1940 havde man forhandlet om forskellige digeprojekter til beskyttelse af ca. 50 hektar lavtliggende arealer mod havet, men udgifterne var så høje, at lodsejerne gang på gang sagde fra. Det første prisoverslag lød på 129.000 kr. (1941), det næste 90.000 kr. (1943), men efter at der var

udarbejdet et detaljeret projektforslag steg prisen til 273.000 kr. (5,8 mio. kr. i 2012-værdi). Heraf forventedes det dog (1946), at Arbejdsministeriet ville dække de 130.000 kr., men alligevel ville der være en regning på 143.000 kr. til lodsejerne.

I foråret 1947 sagde lodsejerne endegyldigt nej til Bammeskov-projektet.

Afviser projektet

I Skovmose-projektet vedblev udgifterne at stige. I april 1945 måtte Landbrugsministeriet igen i banken og hente yderligere 15.000 kr. til projektet. Overslagssummen var nu hævet til 160.000 kr. (3,3 mio. kr. i 2012-værdi).

Arbejdet var så godt som afsluttet i efteråret 1945, men alligevel var genvordighederne ikke ovre.

Stormfloden 9. november 1945 forvoldte omfattende skader på havdiget ud for den nye pumpestation. Bedre blev det heller ikke af, at der havde været kørt oppe på diget, hvor dybe hjulspor nær kronkanten truede med at få diget til at skride ud i havet. Diget måtte repareres, og det viste sig nødvendigt med et stenglacis mod havet.

Man skulle forhandle med Stormflodsudvalget om et tilskud på maksimalt 50 procent, men her havde man

heldet med sig, da landvindingsudvalget accepterede, at udgiften på skønsmæssigt 14.000 kr. (288.900 kr. i 2012-værdi) blev lagt på regnskabet for landvindingssagen. Heldigt, fordi den løsning ville udløse et tilskud på 66 procent.

Men genvordighederne var ikke forbi.

De egentlige anlægsarbejder var blevet afsluttet i foråret 1944, men allerede i det følgende år måtte der udføres en »gennemgribende efteruddybning«, fordi kanalsiderne skred ud. Imidlertid havde det ikke hjulpet meget, og da Statens Landvindingsudvalg i februar 1947 besigtigede anlægget, blev man mødt med et nedslående syn:

»Kanalnettet var i en meget slet vedligeholdelsestilstand; der var sket betydelige skred, som holdt vandet tilbage, og næsten overalt var vandløbsbunden stærkt bevokset, således at der heller ikke var frit afløb, hvor der ikke var sket skred.«

På det afsluttende møde med Afvandingskommissionen 16. maj 1947 skulle anlægget have været overdraget til lodsejerne, men de protesterede mod den elendige vedligeholdelse. Formanden for lodsejerudvalget, gårdejer Peter G. Jacobsen, Botofte, fremførte »alvorlig betænkelighed ved at skulle overtage kanalerne i den tilstand«, og der blev stillet krav om yderligere

Havdiget op til Tranekær Fyr er også blevet forstærket med store kampesten, så der ikke skulle være risiko for stormflodsindbrud i den nye sø.

rørlægninger, sikring med nedrammede faskinepæle og bredere grøfter med mindre hældning.

Protesterne virkede. Der blev indgået et kompromis, og bevillingen blev endnu en gang forhøjet med 10.000 kr., der skulle anvendes til en afsluttende oprensning og sikring af kanalernes bredder. Da beløbet blev lagt på landvindingssagens budget, betød det, at lodsejerne ville slippe med en tredjedel, mens Landbrugsministeriet endnu gang skulle bære broderparten af udgiften.

I juli 1948 blev regnskabet forsøgt endeligt afsluttet. De samlede anlægsudgifter var da løbet op i 198.981 kr. (3,9 mio. kr. i 2012-værdi). I sammenlignelige priser var anlægget blevet 1,5 mio. kr. dyrene end oprindeligt beregnet. Der var tale om en overskridelse på 62 procent.

Men lodsejerne ville stadig ikke acceptere denne afslutning.

En række klager måtte først behandles, bl.a. over selve regnskabet og over de mange overskridelser samt den mangelfulde vedligeholdelse af kanalerne, fordi lodsejerne »trods opfordring« vægrede sig ved at underskrive det afsluttende gældsbevis for statslånet til at dække deres tredjedel.

Ude ved havdiget ligger det gamle pumpehus stadig i velbevaret stand, mens den ekstraordinære spulepumpe og højvandsslusen er etableret i en ny pumpebrønd ved siden af pumpehuset. Rent æstetisk er der stor forskel på det fine pumpehus i røde mursten og dets moderne pendant i grå betonringe.

I starten af august 2009 var gravemaskinerne i fuld gang med at etablere søgerender i den gamle mosebund som led i de obligatoriske arkæologiske undersøgelser. Derefter blev der opgravet materialer til at overdække den tidligere losseplads, som forinden var blevet indkapslet i vandtæt bentonit. På det nederste billede er samme areal vanddækket to år senere. Foto: Fyns Amt, 11. august 2009 og forfatteren.

Hos Statens Landvindingsudvalg var tålmodigheden med Botofte-bønderne efterhånden noget tyndslidt. Man mente at kunne fornemme, at lodsejerne forsøgte at »klemme« flere penge ud af ministeriet ved disse manøvrer. I marts 1949 indstillede landvindingsudvalget til Landbrugsministeriet, at der nu skulle demonstreres den fornødne autoritet. Man skrev ligeud, at »lodsejerne nu må holde op med deres kværulance«.

Den selvsamme konfrontation mel-

lem lodsejere og myndigheder skulle gentage sig 60 år senere, om end omdrejningspunktet denne gang var en fejlprojektering og ikke »kværulance«.

Positivt forslag fra Ørnebjerggård

Det lykkedes at få overdraget afvandsningsprojektet til lodsejerne, men eftertiden kom til at give skeptikerne ret. Projektet var ikke langtidsholdbart.

Sætninger i den bløde mosebund

på grund af udtørring gjorde ikke de ustabile jordbundforhold bedre, og gradvis blev dyrkningen mere og mere besværlig. Dermed var vejen banet for en ny anvendelse af arealerne.

I første omgang blev den vestlige del inddraget til en åben kommunal losseplads, men halvtreds år senere stod der naturgenopretning på programmet for hele det drænedede areal med gamle tørvegrave, losseplads og våde marker.

I takt med de voksende problemer som følge af landbrugets forurening med gødningsstoffer op gennem 1980'erne blev der afsat stadig flere statslige millioner til at dæmpe iltvind, algevækst og andre kalamiteter i de kystnære havområder.

Et af redskaberne var statens vandmiljøplaner, der sigtede mod at oprette »naturlige« rensningsanlæg som f.eks. søer og andre former for vådområder, hvor det overflødige kvælstof kunne omsættes og neutraliseres, før det nåede ud i havmiljøet. Det blev chancen for lodsejerne i Botofte Skovmose.

Idemanden var gårdejer Lars Christian Prytz fra Ørnebjerggård, hvor nej-sigeren Anton Hansen havde resideret i 1944.

Prytz er den største lodsejer i det nuværende projektområde, og han havde en klar vision om en stor, naturrig sø i stedet for de gamle tørvegrave, pilekrat og tilgroede enge. Som inkarneret jæger ønskede han også at bidrage til at styrke det naturlige grundlag for sin hobby, samtidig med at en ny sø ville åbne nye udfoldelsesmuligheder.

Allerede omkring år 2000 havde man i Prytz-familien snakket om ideen, men det var først efter den amtslige regionplans udpegning i 2003 af Botofte Skovmose som et potentielt vandmiljøplanprojekt, at gård ejeren gjorde noget ved drømmen.

Lars Prytz fortæller, at Fyns Amt reagerede rosværdigt hurtigt: – Jeg ringede en mandag, og allerede onsdag stod de herude og var i fuld gang med at planlægge. Grundstenen til vores projekt blev lagt i den uge, men på grund af kommunalreformen kom det til at trække noget ud.

Langs vestsiden måtte den nye sø inddiges af hensyn til Gammel Skolevej, der ligger i lavere niveau end søfladen. Også enkelte ejendomme blev inddiget, da deres haver ellers ville være truet af oversvømmelser.

En sø blev født

Det daværende Fyns Amt var meget optaget af at oprette nye vådområder, og man indledte straks forhandlinger med Prytz og områdets øvrige lods ejere om at anlægge en helt ny sø på de gamle mosearealer. Myndighederne tilbød både gratis jordfordeling og økonomisk kompensation for

dyrkningstabet, så der var ikke meget at betænke sig på.

Imidlertid bremsede den kommende kommunalreform arbejdet, fordi de amtslige medarbejdere i stort omfang skiftede jobs op til reformens ikrafttræden i 2007. Samtidig skiftede ejerskabet til projektet også fra det nu nedlagte amt til Miljøministeri-

ets Skov- og Naturstyrelse, der skulle gøre arbejdet færdigt.

Pr. 1. december 2007 var der dog gennemført en jordfordeling, hvor de lodsejere, der havde ønsket det, fik mulighed for erstatningsjord. Desuden var der aftalt en økonomisk kompensation eller de nødvendige afværgeforanstaltninger med de lods ejere, der ville blive uheldigt påvirket af projektet. For eksempel måtte man inddige en have hos en lodsejer ned til den fremtidige sø.

Selve projektet gik ud på at skabe et sammenhængende søområde i den gamle mose. Siden 1949 havde området været pumpedrænet, så vandstanden kunne nemt hæves ved blot at slukke for pumpen. Dernæst skulle pumpekanalen tilkastes, samtidig med at man etablerede et nyt naturligt udløb ved kysten.

Så manglede der en række mindre anlæg: kystdiget skulle forstærkes, markveje hæves, elmast sikres, og en banket opbygges langs Botofte Strandvej nord om projektområdet.

Endelig forestod der forskellige terrænreguleringer, anlæg af fugleøer, nye vandløb, udgravning af nye søer på de reetablerede arealer, m.v.

Ved veikrydset Gammel Skolevej-Botofte Strandvej, der ligger nordvest for den nye sø, har vandet flere gange været på vej op over kørebanen, fordi det nye sluseudløb sandede til, så vandmasserne var for længe om at komme ud.

Den gamle losseplads i det syd-vestlige hjørne skulle også sikres, så der ikke ville ske udsivning af forurenende stoffer til den nye sø. Lossepladsen blev pakket ind i en vandtæt »regnfrakke« af bentonit, så der ikke kunne sive regnvand ned i deponiet.

Sø-projektet var udformet med såkaldt »naturlig« afvanding, dvs. overskudsvandet fra søen skulle selv finde til havs gennem en højvands-sluse, som lodsejerne fremover ville få ansvaret for. Sådan lød den skriftlige aftale mellem den daværende Skov- og Naturstyrelse og lodsejerne.

Jordarbejderne var tilendebragt ved udgangen af 2009, og projektet klar til aflevering. Men sådan kom det ikke til at gå. Afslutningen kom i mangt og meget til at minde om opgøret i 1949 mellem lodsejerne og Statens Landvindingsudvalg, om end tonen var blevet noget mere urban.

Historien gentager sig

I foråret 2013 var det endnu ikke lykkedes Naturstyrelsen at få afleveret det færdige arbejde til de fire lodsejere, som i dag ejer jorden i projektområdet. Gårdejer Lars Prytz fortæller:

– Der er nogle principielle ting, der ikke er afklaret endnu. Det drejer sig om afvandingen, som ikke har virket, og udgiftsfor-

delingen i fremtiden. Vi har en fornuftig dialog om problemerne, så mon ikke de bliver løst.

Kernen i striden mellem lodsejere og Naturstyrelsen er den naturlige afvanding, som ikke har virket tilstrækkelig effektivt. Snart efter indvielsen viste det sig, at søvandet ikke løb hurtigt nok ud, så også arealerne uden for selve projektområdet blev fugtige. Det skyldtes i høj grad, at den naturlige vandstrøm ikke kunne holde slusen fri for tilsanding.

Havvandets dynamik langs kysten, hvor der flyttes store mængder af materialer, blev undervurderet i projekteringen af slusen. Det har betydet, at især sand lagde sig foran højvandsklappen, så det naturlige afløb ikke kunne fungere. Man har været tvunget til at grave højvandsklappen fri med jævne mellemrum, hvilket var en besværlig og dyr løsning.

Naturstyrelsen etablerede i 2011 en spulepumpe i selve slusen, hvor den hjælper til med at holde sandet ude, men den kan også fungere som hjælpepumpe, når der er ekstra meget vand i søen. Så selv om udløbet er designet under forudsætningen »naturlig hydrologi«, dvs. at vandet selv skal løbe ud ved egen kraft, kan det være svært at modstå fristelsen til at pumpe det ud i perioder med høj nedbør. Det

er dog ikke meningen, at pumpen skal anvendes under normale forhold. Ved at tænde den f.eks. hver fjortende dag kan afløbet holdes frit, og højvandsklappen vil fungere. Naturstyrelsen mener, at der ikke kan være tvivl om, at spulepumpen er løsningen.

En ting står klart, siger gårdejer Prytz: – Vi kommer til at pumpe til evig tid, så de skylder os en kompensation eller erstatning af en slags.

Det er Naturstyrelsen indforstået med, men der bliver tale om en kapitalisering af den samlede meromkostning ved pumpning i forhold til naturlig afvanding, og altså ikke værditab på jorden. Erstatningen skal dække de reelle omkostninger til el og vedligeholdelse af pumpen.

For at få et fornuftigt grundlag at beregne en erstatning ud fra har man haft behov for at se pumperegnskabet for drift i et »normalt« år efter de ekstreme nedbørsmængder i 2010 og 2011. Det ser ud til, at 2012 har været et sådan år.

Hovedårsagen til, at det har taget så lang tid at få overdraget projektet til sluselaget, har været de ekstreme nedbørsmængder. Det forhold har der været fuld enighed om og forståelse for blandt lodsejerne, mener Naturstyrelsen. Man forventer da også at finde en fornuftig løsning i det kommende forår, så det offentlige endeligt kan afslutte projektet og overdrage det til sluselaget.

Gårdejer Prytz er enig i, at den mest sandsynlige afslutning bliver, at Naturstyrelsen kommer til at udbetale en engangserstatning, men han mener, at den skal tage sit udgangspunkt i en kapitalisering af værditabet for jorden i projektområdet. Lodsejerne er ganske vist blevet kompenseret en gang allerede for at acceptere, at de ikke længere ville kunne dyrke deres jord, men ifølge projektaftalen var der ikke regnet med pumpeudgifter i al fremtid.

Tvivlsom kvælstofeffekt

Selve projektet blev finansieret af skatteyderne over de såkaldte Vandmiljøplan II-midler fra Fødevarermini-

Gårdejer Lars Christian Prytz, Ørnebjerggård, tog det første initiativ til den nye sø, da han kontaktede det daværende Fyns Amt i 2003 og tilbød at gå med i et projekt. Prytz er den største jordejer ved søen i dag, hvor han dyrker sin interesse for jagt med de to Field Trail Spaniels, Tjalfe (th.) og Skipper (tv.). Foto: Eva Kjær Prytz, februar 2013.

steriet og naturforvaltningsmidlerne fra Miljøministeriet. Helt billigt har det ikke været med en samlet pris på 13 mio. kr., fordelt på 7,5 mio. kr. til erstatninger og 5,5 mio. kr. til jordarbejder m.v.

Hele formålet med vandmiljøplanprojekterne er at dæmpe udledningen af næringsstoffer til havmiljøet. Som forudsætning for finansieringen af projektet blev det beregnet i 2007, at den nye Botofte Skovmose-lokalitet på 79 hektar ville betyde en teoretisk fjernelse af 111 kilo kvælstof pr. hektar, i alt 8,8 tons om året.

Om Langelandsbæltet reelt skånes for 8,8 tons kvælstof om året, vides dog ikke, da ingen har foretaget nogen form for efterfølgende målinger i søen. Måledata fra andre vandmiljøprojekter har vist, at effekten varierer ganske meget fra sø til sø.

I en rapport fra 2006, hvor Danmarks Miljøundersøgelser fremlagde sine måleresultater for kvælstofbalancen i otte nyetablerede søer, var der kun én sø, der stort set opfyldte forventningerne. Ifølge beregningerne skulle de otte søer i gennemsnit fjerne 280 kilo kvælstof pr. hektar, men i virkeligheden målte miljøforskere kun en gennemsnitlig fjernelse på 148 kilo kvælstof pr. hektar. Effekten var altså 53 procent af den teoretiske.

Siden 2006 er der ikke foretaget nogen form for systematiske målinger af effekten på vandmiljøet, til trods for at der er oprettet - og fortsat oprettes - rigtig mange nye vådområder for statens penge.

Godt for fuglelivet

Som en sidegevinst har Botofte Skovmose-projekt dog bidraget til at skabe flere vigtige naturtyper, såsom en sø på 36 hektar, våde enge på 16 hektar og tørre enge på 13 hektar, hvor der før var mosehuller, pilekrat og brakmarker. Det samlede projektområde udgør 79 hektar, da det også omfatter arealer til arrondering.

Især fuglelivet har nydt godt af naturgenopretningen. Masser af ænder, gæs og vandhøns er rykket ind, og sågar et par traner med yngleplads på

Grågåsen er allerede rykket ind i den nye sø, både som ynglende og i stort antal i træktiderne og milde vintre. I januar 2012 blev der sat en foreløbig optællingsrekord med 508 grågæs. Foto: Lars Maltha Rasmussen.

Flådet en kilometer vest for Botofte kom på besøg for at præsentere deres første unge i sommeren 2012.

Før 2005 rummede området ingen bemærkelsesværdige fuglearter, hverken som ynglende eller på træk. I marts 2012 indeholdt den ornitologiske database hele 121 forskellige arter. Det var nok til at sikre Botofte Skovmose en 36. plads ud af 70 mulige på listen over de bedste af landets nye fuglesøer.

Der var dog stadig et stykke vej til toppen, som indtages af Sneum Digesø ved Ribe, hvor der siden 1995 er iagttaget 264 forskellige fuglearter. Digesøen er kunstigt udgravet, men designet til at tiltrække fugle.

Havørne-parret, der yngede nord for Tranekær by, havde også fået for vane at hente sig en blichøne eller to i den nye sø, indtil en kriminel person lagde forgiftet lokkemad ud og dræbte hunnen og dens unge i reden.

De døde fugle blev fundet i juli 2012, og efterfølgende laboratorietests afslørede, at de var blev slået ihjel med det forbudte insektmiddel

carbofuran. Det er en yderst effektiv nervegift, og stoffet har været forbudt i hele EU siden 2008, men en eller anden rovfuglehader på Langeland må have haft en bøtte stående af det forbudte stof.

I februar 2013 udsatte en fynsk jæger en dusør på 50.000 kr. for oplysninger, der kunne fælde gerningsmanden. Politiet har ikke været i stand til at afsløre den skyldige, selvom man lokalt har en mistænkt i kikkerten.

KILDER

Forfatterens besøg på lokaliteten, 16. april 2011.

Hansen, Kjeld: Dårligt design i nye søer giver for få fugle. Fugle og Natur nr. 3. Dansk Ornitologisk Forening 2009.

Hoffmann, C.C., Baattrup-Pedersen, A., Jeppesen, E., Amsinck, S.L. & Clausen, P. 2006: Overvågning af Vandmiljøplan II Vådområder 2005. Danmarks Miljøundersøgelser. 128 s. Faglig rapport fra DMU nr. 576. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>

Interview med gårdejer Lars Christian Prytz, Botofte, 30. januar 2013.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 289 og 343. Rigsarkivet.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Botofte Skovmose, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 121 fuglearter, som er registreret fra **Botofte Skovmose**, pr. 5. januar 2013. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Lappedykker	(36/147)	Havørn	(9/11)	Hvidklire	(29/75)	Rødstjert	(2/4)
Toppet Lappedykker	(47/210)	Rørhøg	(26/36)	Svaleklire	(13/43)	Stenpikker	(3/3)
Gråstrubet Lappedykker	(73/1684)	Blå Kærhøg	(7/7)	Tinksmed	(15/75)	Solsort	(3/11)
Sorthalset Lappedykker	(33/187)	Spurvehøg	(5/5)	Mudderklire	(14/54)	Sjagger	(3/85)
Skarv	(13/28)	Musvåge	(27/41)	Dværgmåge	(1/1)	Sangdrossel	(2/2)
Silkehejre	(2/2)	Fjeldvåge	(3/3)	Hættemåge	(48/5151)	Kærsanger	(3/3)
Sølvhejre	(2/2)	Tårnfalk	(20/24)	Stormmåge	(17/119)	Rørsanger	(2/4)
Fiskehejre	(26/85)	Dværgfalk	(3/3)	Sildemåge	(3/4)	Gulbug	(1/4)
Knopsvane	(45/487)	Vandrefalk	(3/3)	Sølvmåge	(30/426)	Gærdesanger	(1/2)
Sangsvane	(5/18)	Fasan	(3/3)	Svartbag	(4/4)	Tornsanger	(10/23)
Sædgås	(1/1)	Vandrikse	(1/1)	Splitterne	(1/2)	Havesanger	(1/1)
Grågås	(48/2610)	Grønbenet Rørhøne	(25/63)	Fjordterne	(10/24)	Gransanger	(2/2)
Canadagås	(1/16)	Blishøne	(53/5133)	Havterne	(1/2)	Løvsanger	(1/2)
Bramgås	(4/1855)	Trane	(3/3)	Sortterne	(2/2)	Halemejse	(1/5)
Nilgås	(3/3)	Strandskade	(35/136)	Huldue	(2/2)	Sumpmejse	(2/2)
Gravand	(38/574)	Klyde	(27/132)	Ringdue	(11/363)	Blåmejse	(2/7)
Pibeand	(26/319)	Lille Præstekrave	(14/50)	Gøg	(5/6)	Musvit	(3/19)
Knarand	(52/950)	Stor Præstekrave	(40/235)	Mursejler	(7/290)	Husskade	(11/24)
Krikand	(38/676)	Vibe	(57/1217)	Stor Flagspætte	(3/3)	Sortkrage	(5/5)
Gråand	(47/1319)	Dværgryle	(1/2)	Sanglærke	(30/131)	Gråkrage	(18/88)
Spidsand	(6/12)	Temmincksryle	(1/1)	Digesvale	(7/341)	Ravn	(2/3)
Atlingand	(31/123)	Krumnæbbet Ryle	(1/1)	Landsvale	(17/329)	Stær	(17/943)
Skeand	(55/707)	Almindelig Ryle	(4/6)	Bysvale	(5/74)	Skovspurv	(2/10)
Taffeland	(48/794)	Brushane	(11/52)	Engpiber	(6/14)	Bogfinke	(2/81)
Troldand	(56/1450)	Enkeltbekkasin	(1/1)	Gul Vipstjert	(1/2)	Grønirisk	(4/4)
Hvinand	(13/29)	Dobbeltbekkasin	(9/72)	Hvid Vipstjert	(14/45)	Stillits	(10/33)
Lille Skallesluger	(7/15)	Småspove	(7/26)	Silkehale	(2/10)	Tornirisk	(16/312)
Toppet Skallesluger	(6/12)	Storspove	(5/10)	Jernspurv	(1/2)	Bjergirisk	(2/185)
Stor Skallesluger	(6/13)	Sortklire	(7/14)	Rødhals	(1/1)	Dompap	(1/3)
Hvæsevåge	(2/2)	Rødben	(38/219)	Nattergal	(1/2)	Gulspurv	(7/64)
						Rørspurv	(7/13)

Herunder ses en oversigt over de 6 andre dyr (end fugle), som er registreret fra **Botofte Skovmose**, pr. 5. januar 2013. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Grøn Frø	(1/30)	Nældens Takvinge	(1/2)	Gammaugle	(1/1)
Admiral	(1/2)	Græsrandøje	(1/25)	Hare	(1/2)